

К.: НАН України, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”; ДННУ “Академія фінансового управління”. К., 2021. 736 с. С. 362–404.

5. Гегель Г. В. Философия права / Пер. с нем. М.: Мысль, 1990, с. 103–106.

6. Wilson E. O. Sociobiology: The New Synthesis. Cambridge, Massachusetts, and London: The Belknap Press of Harvard University Press, 1975. Pp. 256–257.

7. Артёмова Т.І. Ціннісні засади рівноважного економічного розвитку в умовах новітніх глобальних викликів. *Український соціум*. 2021. № 3 (78). С. 88–106

Бажал Ю.М.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
д.е.н., професор, кафедра економічної теорії

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

Інституційне забезпечення ефективної взаємодії університетів і підприємств в процесі створення інновацій набуло сьогодні особливої і нової актуальності у зв'язку з переходом багатьох країн до політики формування інноваційної знаннєвої економіки, яка останнім часом термінологічно еволюціонувала вже під назву інтелектуальна (smart) економіка. Методологічним ядром парадигми інноваційно-знаннєвої та інтелектуальної економіки виступає концептуальна візія, що сьогодні в постіндустріальному світі саме спроможність країни не тільки генерувати нові знання, а й здійснювати їхню комерціалізацію у вигляді технологічних та продуктових інновацій, стає вирішальним ресурсом для забезпечення конкурентоздатності та стабільного економічного зростання країни [1].

Тому в сучасних програмних документах щодо економічної стратегії передових країн на перші місця висувуються заходи, спрямовані на розвиток інноваційного потенціалу: піднесення освіти і науки, створення інфраструктури трансферу інноваційних технологій, підтримки інноваційної діяльності у всіх сферах життя, забезпечення широкої міжнародної інтеграції в освітньому, науковому та інноваційному світовому просторі [2], формуються спеціальні національні інноваційні системи для реалізації такої політики [3], здійснюється докладніший статистичний моніторинг всіх складових інноваційного циклу та інноваційної політики [4]. Наполегливий пошук ефективних інструментів державної політики щодо створення інституційних умов для успішної генерації інновацій в останні десятиріччя привів до формування нового методологічного погляду на організаційні умови та інструменти політики, які найкращим чином сприяють генерації інновацій та підтриманню цього процесу в країні у безперервному режимі. В результаті відбулась зміна моделі управління інноваційними процесами: від лінійної моделі інноваційного циклу до його кооперативної моделі чи так званої моделі «Потрійної спіралі». Така методологічна та практична трансформація докорінно змінила роль, форми і значущість взаємодії інститутів науки, освіти і бізнесу в інноваційному процесі [5].

В лінійній моделі інноваційний процес забезпечується послідовно різними інститутами, які функціонують для забезпечення виконання робіт на кожній стадії циклу. Фундаментальні і прикладні дослідження переважно здійснюються в університетах (в Україні – різні ЗВО) і спеціалізованих наукових установах (в Україні наприклад - НАН України), конструкторські розробки і дослідні зразки здійснюються переважно в спеціалізованих галузевих дослідно-конструкторських технологічних організаціях і безпосередньо на підприємствах (заводська наука), а процес комерційної реалізації виконаних розробок (інновації) – на підприємствах. В цій моделі існує проблема спеціального інституційного забезпечення «трансферу технологій», тобто передачі результатів, отриманих на кожній стадії, далі по ланцюгу. При реалізації цієї моделі не поодинокі виникала ситуація, коли НДР, виконана і закінчена на одній стадії, не враховувала особливості наступних стадій і тому не просувалась далі до кінцевого результату – комерціалізації науково-технічних досягнень, тобто перетворення їх в інновації [6].

Система управління інноваційним циклом як єдиним цілим забезпечується інституціям трансферу технологій. Але традиційний такий процес міг тривати роками і не закінчуватись

стадією комерціалізації отриманих нових знань, науково-технологічних розробок тощо. Глобалізація всіх науково-технологічних процесів та сучасний безпрецедентний динамізм інноваційної активності, особливо в сфері інформаційно-комунікативних технологій, обумовив необхідність переходу з лінійного інноваційного циклу на екосистемний. Тому для забезпечення конкурентоспроможності підприємств та національної економіки більш ефективною виявилась кооперативна модель реалізації інноваційного циклу, коли різні його стадії об'єднуються в систему органічної кооперації одночасного виконання наукових і прикладних робіт з безпосередньою орієнтацією на умови і вимоги стадії впровадження. У цьому випадку вірогідність досягнення комерційного успіху науково-технічних розробок значно зростає.

Але це не єдина причина сучасної спрямованості управлінських пошуків у бік кооперативної інноваційної екосистеми. Практика показала, що таке поєднання всіх учасників циклу створення інновацій утворює надзвичайно ефективне креативне середовище для власне народження і комерціалізації інноваційних ідей. Це сприяло бурхливому інституційному розвитку організаційних форм реалізації інноваційної екосистеми, де особливе місце зайняли організаційні форми, які розбудовуються в рамках університетів [7]. Це багато у чому змінило і традиційну модель закладів вищої освіти. З'явилися університети нового типу – дослідницькі чи підприємницькі університети, які називаються університетами XXI століття [8], які у свою чергу стали системоутворюючими центрами нових просторових науково-виробничих кластерів, хрестоматійний приклад - «Силіконова долина». Усвідомлення існування зазначених двох типів інституційних моделей циклу створення інновацій є важливим при подальшому емпіричному аналізі реального стану національних та регіональних інноваційних екосистем. Статистична ілюстрація порівняльних масштабів фінансування дослідницьких університетів в США наведена в таблиці 1.

Таблиця 1. Витрати на дослідження і розробки в університетах і коледжах США, що фінансуються інституційними фондами, за 2012–2016 фінансові роки за типом закладу, млрд. доларів США

	Загальні витрати на дослідження і розробки	Державні ЗВО	ут.ч. дослідницькі університети	Частка дослідницьких державних університетів (4:3)	Приватні ЗВО	ут.ч. дослідницькі університети	Частка дослідницьких університетів (7:6)
1	2	3	4	5	6	7	8
2012	65,7	44,2	29,3	66,4%	21,6	17,0	79,0%
2013	67,0	44,8	30,1	67,1%	22,2	17,6	79,3%
2014	67,2	44,7	30,0	67,2%	22,5	17,9	79,3%
2015	68,6	45,4	30,9	67,9%	23,1	18,3	79,2%
2016	71,8	47,1	31,8	67,5%	24,7	19,4	78,6%
Зміна 2012-2016	109%	107%	109%		114%	114%	

Джерело: [9], розрахунки автора.

Таким чином, сьогодні вирішальну роль у розвитку інноваційної екосистеми відіграють дослідницькі університети, які організаційно побудовані за управлінським принципом «потрійної спіралі», що найкраще сприяє створенню та комерціалізації нового знання (винаходів, конструкторських та технологічних розробок, організаційних інновацій тощо) та забезпечує функцію технологічного трансферу в інноваційній екосистемі.

Список літератури:

1. World Intellectual Property Organization (WIPO) (2022). *Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation-driven growth?* Geneva: WIPO. DOI 10.34667/tind.46596
2. *Europe 2020: A strategy for smart, sustainable, and inclusive growth.* - European Commission, 2010.
3. *National systems of innovation: A comparative study.* Ed. R.Nelson. - Oxford University Press, 1993.

4. Science and Engineering Indicators. National Science Board. – Arlington, VA: National Science Foundation, 2022.
5. Etzkowitz, H. and Leydesdorff, L. The dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a triple helix of University-industry-government relation. *Research Policy*, 2000, No. 9, 109–123.
6. Бажал Ю.М. Взаємодія між державою, університетами та бізнесом в інноваційній сфері. *Розвиток інноваційної системи України в Європейському науково-технологічному просторі: наукова доповідь* / за ред. д-ра екон. наук, проф. І. Ю. Єгорова. НАН України, Інститут економіки та прогнозування, Київ, 2018.
7. *Ivory tower and industrial innovation: University-Industry technology transfer before and after the Bayh-Dole act in the United States*. Stanford Business Books. Stanford, California, 2004.
8. Ситницький М. В. *Стратегічне управління розвитком дослідницьких університетів* : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018.
9. Бажал Ю.М. Інноваційна екосистема як фактор забезпечення прогресивних структурних змін в економіці. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*, 2022, Том 7 №1.

Біла І.С.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії

ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ПРАКТИК В ЕКОНОМІЧНІЙ ОСВІТІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ

Створення в Україні високопродуктивної економічної системи ринкового типу із сформованою свідомістю господарюючих суб'єктів, здатних до здійснення раціонального економічного вибору та вмінням здійснювати оцінку економічних процесів і явищ, розуміючи їх глибинну сутність, причинно-наслідкові зв'язки – є однією із цілей економічної освіти. Загальновідомо, що освіта – важлива галузь національної економіки, розвиток якої, з одного боку, здійснює визначальний вплив на формування і розвиток людського потенціалу країни та визначає рівень конкурентоспроможності її продуктивних сил, з іншого боку, є віддзеркаленням економічних, соціальних та політичних процесів, які відбуваються в країні.

На сучасному етапі розвитку суспільства знань, на думку фахівців, джерелом професійного розвитку викладача є не стільки його власні здібності, скільки креативна практика й інноваційна діяльність, можливості професійної мобільності та необхідність оволодіння варіативними професійними ролями [2]. У зв'язку із зазначеним, дослідження можливостей використання креативних практик в економічній освіті, як фактору підвищення її якості, набуває особливої актуальності.

Якість освіти у широкому розумінні означає збалансовану відповідність процесу, результату і самої освітньої системи цілям, потребам і соціальним стандартам освіти [1, с. 34]. Це категорія, яка визначає стан і результативність процесу освіти в суспільстві, її відповідність потребам та очікуванням суспільства і його різних соціальних груп у розвитку та формуванні громадянських, побутових і професійних компетентностей особистості. У вузькому розумінні якість освіти – це комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, що відбивають здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності [4, с.10-11].

Економічну освіту можна розглядати як систему економічних знань, певних навичок і вмінь, спрямованих на вироблення людської економічної свідомості, поглядів і переконань. Якість економічної освіти являє собою складну соціально-економічну категорію, яка відображає стан і результативність процесу економічної освіти в суспільстві, її відповідність потребам та